

De Hanze

Tussen de twaalfde en de zestiende eeuw heeft de Duitse Hanze een zeer belangrijke rol gespeeld in de geschiedenis van West-Europa. De Hanze was een groepering van kooplieden uit Noord-Duitsland die zich tot doel stelde haar leden in het buitenland te beschermen en haar handel uit te breiden. Het woord Hanze is van Germaanse oorsprong en betekende oorspronkelijk legerschaar, troep. Vanaf de twaalfde eeuw krijgt het de betekenis van een belasting die kooplui in het buitenland moeten betalen.

In de veertiende eeuw veranderde de Hanze in een stedenbond, waar op haar hoogtepunt meer dan honderdvijftig steden bij aangesloten waren; ze strekte zich uit over een gebied tussen de Zuiderzee en de Finse Golf en tussen de Oostzee en Thüringen. Het centrum was Lübeck. De Hanze vormde verscheidene eeuwen lang een bijzondere macht in Europa. Toch was zij een nogal vaag organisme, dat niet beschikte over eigen financiën en geen eigen leger of zeemacht had. De enige eigen instelling was de Hansetag. Dat ondanks deze zwakke structuur de Hanze zich toch gedurende een periode van bijna vijf eeuwen heeft kunnen handhaven, heeft op de eerste plaats te maken met het bijzondere solidariteitsgevoel tussen de verschillende leden. Deze solidariteit vond zijn grond in de wil om de handelsbetrekkingen van Noord-Europa met West-Europa te verzorgen.

De Duitse Hanze was ook in de Nederlanden bijzonder actief. Vanaf het begin van de dertiende eeuw zijn er Duitse kooplieden in Brugge, en van de veertiende eeuw af werden zij verenigd in een handelsfactorij die over heel wat voorrechten beschikte. De Hanze had ook dergelijke handelsfactorijen in Nowgorod, Londen en Bergen. De Brugse factorij was van groot belang omdat de Hanzeaten er laken konden kopen, hun belangrijkste importprodukt. Daarenboven lag

Brugge in een dicht bewoonde streek, zodat de Hanzeaten er gemakkelijk een afzetgebied vonden voor hun goederen: bont, was, metalen, barnsteen, hout en graangewassen. Tenslotte konden zij in Brugge ook contacten leggen met de talrijke buitenlandse handelaars die daar aanwezig waren. Aan het einde van de vijftiende eeuw verminderde het belang van de factorij in Brugge sterk en in 1553 werd ze tenslotte definitief naar Antwerpen overgeplaatst.

Door haar intense economische activiteiten en contacten heeft de Hanze ook een belangrijke culturele invloed gehad. Deze uit zich bijvoorbeeld in de typische ruimtelijke vormgeving van haar steden met het geometrisch patroon van de verkeerswegen, de baksteenmuren, de grote opslagplaatsen, enz. die het stadsbeeld bepalen. De bouwkunst weerspiegelt de levensopvatting van de Hanzesteden. En ook in de schilderkunst, de beeldhouwkunst en de literatuur kan men een typische Hanzestijl terugvinden.

Over de Hanze verscheen bij het Mercatorfonds een mooi boek. Samen met achttien andere auteurs zorgde Albert d'Haenens voor de tekst. Het is een boeiende kennismaking met een van de belangrijkste fenomenen uit de geschiedenis van Europa.

Dirk van Assche

ALBERT D'HAENENS e.a., *De wereld van de Hanze, Mercatorfonds, Antwerpen, 1984, 431 p.*

De zes faciliteitengemeenten

„Met elkaar hebben de zes randgemeenten weinig gemeen. Hun meest opvallend gemeenschappelijke kenmerk is dat ze op ongeveer dezelfde afstand van Brussel liggen, en daarmee is over de zes randgemeenten al veel gezegd”. Deze inleidende vaststelling is de rode draad in het boekje van Guido Fonteyn, die voor zijn krant *De Standaard* al jaren van zeer nabij de Brusselse problematiek en de rand rond Brussel volgt. Op enkele lokale geschiedenisboeken na, zijn er in de

afgelopen jaren geen serieuze publikaties verschenen over de Vlaamse rand rond Brussel. In 1964 liet de toenmalige Kultuurraad voor Vlaanderen de studiegroep „Mens en Ruimte” wel een sociologische studie maken van dat randgebied, een studie die resulteerde in een overigens mooi uitgegeven en intussen al lang vergeten brochure, maar sindsdien verscheen er weinig of niets meer. Toch hebben die zes gemeenten jaren lang het politieke gesprek in dit land beheerst en dat blijft zo, als het van de Franstaligen afhangt.

De grote verdienste van het boekje van Fonteyn is, dat het aantoonde dat het fout is de zes zomaar over één kam te scheren. De zes hebben al te zeer hun eigen geschiedenis, hun eigen plaatselijke toestanden, om in één pakketje te worden gepresenteerd. Een illustratie hiervan is het volgende: in Drogenbos, Wemmel en Wezembeek-Oppem, drie van de zes dus, werd in het verleden en wordt vandaag nog de plaatselijke politieke evolutie in meer dan belangrijke mate bepaald door de figuur van de burgemeester, die er vaak al decennia lang regeert met een zogenaamde burgemeesterslijst. In een zeer beperkte vorm, de Aktueel-boekjes zijn geen honderd bladzijden lang, geeft Guido Fonteyn een vaak zeer goed gedocumenteerde schets van de geschiedenis van de zes, waarbij op een nogal opvallende manier Sint-Genesius-Rode veel meer aandacht krijgt dan de vijf andere randgemeenten. Uit die historisch-sociologische evolutie trekt Fonteyn conclusies, die niet altijd door iedereen, zeker niet door sommigen uit het randgebied, zomaar zullen worden aanvaard. De auteur moet inderdaad bij discussieavonden nogal eens het verwijt horen al te gemakkelijk voorbij te gaan aan de actuele politieke situatie, in de zes randgemeenten die inderdaad voor de plaatselijke Vlamingen niet bepaald rooskleurig is. Guido Fonteyn stelt onder meer dat na de fase van de tweetaligheid in de

zes, de integratie in het Vlaamse taalgebied kon volgen, zoals Grammens ooit stelde dat „een omweg van tweetaligheid” mogelijk de redding kon bieden voor een aantal taalgrensgemeenten. Voorts concludeert Fonteyn dat men in de Wetstraat, ook aan Vlaamse kant, te weinig oog heeft voor de lokale motieven in de plaatselijke geschiedenis. Wat Fonteyn niet schrijft, dat is trouwens niet de bedoeling van dit boekje, is de vooropstelling dat de zes hoe Frans ze er ook mogen uitzien, definitief tot het Vlaamse taalgebied behoren, hoe ongezellig de situatie voor de Vlamingen nu in dat randgebied ook moge zijn. Guido Fonteyn heeft vroeger al, met onder meer zijn bestseller *De Walen*, bewezen zijn dossiers bijzonder goed voor te bereiden en pas op langere termijn door de feiten gelijk te krijgen. Zijn *Zes Faciliteitengemeenten* in de Aktueel-reeks van Mark Grammens is literair zeker niet een even groot succes als *De Walen*, maar is inhoudelijk zeker een must voor iedereen die zich nog met het dossier wil inlaten, voor elke Vlaming die meer dan slogans wil horen over zijn gemeenschap, waartoe ook de Zes behoren. Nu heeft men tenminste de kans om ook te weten waarover men praat.

Marc Platel

GUIDO FONTEYN, *De zes faciliteitengemeenten*, Uitg. Grammens, Brussel, Reeks Aktueel nr. 4, 1984, 86 p.

Hoe Brugge in teksten verschijnt

Een van de gelukkige dingen in mijn leven is, dat ik in Brugge terechtgekomen ben. Het had niet zo goed Brasschaat of Torhout kunnen zijn. In Kortrijk ben ik opgegroeid, maar de Leiestad heeft me nooit erg geboeid. Kortrijk biedt me te veel licht, luxe en (over)consumptie. Wie zoiets zegt, verloochent zijn vaderstad? Wel nee, het is een heel persoonlijk gevoel. Een stad is veel meer dan alleen een stad. Het is een sfeer, een verleden, een toekomst; het hangt af van mensen, vrienden, gelijkgezinden. Kijk

naar Hendrik Conscience en Guido Gezelle. De een kon in de Groeningestad niet aarden, de ander vond er al snel de wereld in een notedop en bracht er zijn vruchtbaarste jaren door. En hoewel Gezelle uit Brugge kwam, een stad met zoveel ziel en karakter, met zoveel (meer) historie en kunst, toch heeft hij nagenoeg geen (goede) verzen aan zijn geboorteplaats gewijd. Dat is vreemd, als je weet hoeveel hij geschreven heeft én als je beseft wat een onuitputtelijke inspiratiebron Brugge altijd voor schilders, schrijvers, beeldhouwers, fotografen en verzamelaars is geweest. Want inderdaad, er gaat geen jaar, meestal geen seizoen, soms zelfs geen maand voorbij, of er verschijnt een nieuw boek over Brugge. „Brugensia” van velerlei aard vullen langzamerhand hele bibliotheken. De *Bibliografie van de geschiedenis van Brugge* van André Vanhoutryve telt al honderden bladzijden.

Dat Brugge óók Fernand Bonneure mateloos gelukkig maakt, weten de Bruggelingen natuurlijk. De lezers van *Ons Erfdeel* herinneren zich wellicht, hoe hij in jg. XXII (1979, pp. 679-689) „op zoek (ging) naar Brugges ziel”. Zijn besluit luidde toen als volgt: „De boeken geïnspireerd door Brugge zijn dus geen meesterwerken op literair wereldniveau, maar ze bewijzen stellig, ... dat Brugge als fameuze, gaaf blijvende stad met groot historisch verleden en even boeiend heden, ook schrijvers blijvend kan inspireren. Ook zij zijn, zoals filosofen uit alle tijden, op zoek naar deze 'anima mundi', een voelende of min of meer bewuste ziel, waaraan alle dingen deel hebben”. Zonder dat deze ziel al is gevonden of misschien juist daardoor, blijft dit verschijnsel op zijn minst wonderbaar.”

Daarvóór - in 1975 - verzamelde Bonneure voor uitgeverij Raaklijn al 40 Bruggeteksten bij foto's van het „Venetië van het noorden”, het „Athene van de Nederlanden”. En nog eerder - op 1 februari 1974 - sprak hij voor de